

м. Страсбург, 19 листопада 2010 року

КРЄС (2010) Висновок № 13

**КОНСУЛЬТАТИВНА РАДА ЄВРОПЕЙСЬКИХ СУДДІВ
(КРЄС)**

**ВИСНОВОК № 13 (2010)
Консультативної ради європейських суддів
до уваги Комітету міністрів Ради Європи
про роль суддів
у виконанні судових рішень**

I. Вступ

1. Комітет міністрів Ради Європи доручив КРЄС прийняти в 2010 році Висновок «про роль суддів стосовно інших функцій держави та інших учасників у питанні виконання судових рішень»¹.

2. КРЄС уклала цей Висновок на основі опитування, проведеного серед 34 держав-членів. Відповіді майже всіх держав-членів вказують на існування значних перешкод для ефективного та належного виконання судових рішень. Ці перешкоди існують у сферах цивільного, адміністративного й кримінального судочинства. У сфері цивільного та адміністративного судочинства держави-члени звітують, зокрема, про складність та коштовність процедур виконання рішень. У сфері кримінального судочинства, держави-члени, наприклад, доповідають про неналежні умови тримання під вартою та недбалість при виконанні покарань.

3. Цей Висновок пропонує застосування конкретних заходів для кращого визначення ролі судді у в процесі виконання рішень суду, проте Висновок не стосується питань виконавчого провадження загалом.

4. Задля досягнення цієї мети розглядається роль судді у виконанні судових рішень у цивільних, адміністративних та кримінальних справах, а також у виконанні рішень, ухвалених міжнародними судами, зокрема, Європейським судом з прав людини (далі — ЄСПЛ).

5. При підготовці цього Висновку КРЄС зверталась до документів правових інструментів, прийнятих Радою Європи, а саме:

- Європейська конвенція з прав людини (далі — Конвенція), особливо, статті 5, 6, 8 та 13 та стаття 1 Протоколу № 1;
- І нтерлакенська декларація про майбутнє Європейського суду з прав людини, прийнята на Конференції високого рівня (19 лютого 2010 року);
- Рекомендація (2003) 16 Комітету міністрів державам-членам «Щодо виконання рішень адміністративних та судових органів у галузі адміністративного права»;
- Рекомендація (2003) 17 Комітету міністрів державам-членам «Щодо виконання судових рішень»;
- Рекомендація (2006) 2 Комітету міністрів державам-членам «Щодо європейських пенітенціарних правил»;
- Рекомендація (2008) 2 Комітету міністрів державам-членам «Щодо швидкого й ефективного виконання рішень Європейського суду з прав людини на національному рівні»;
- Доповідь Європейської комісії з ефективності правосуддя «Європейські судові системи» (видання 2010 року);
- «Виконання рішень Європейського суду з прав людини в Європі» (Дослідження Європейської комісії з ефективності правосуддя № 8);

---

¹ Див. завдання діяльності КРЄС на 2010 рік, затверджений Комітетом міністрів на 1075-му засіданні заступників міністрів (20 січня 2010 року).

- Керівні принципи Європейської комісії з ефективності правосуддя для кращого застосування чинної Рекомендації Ради Європи «Щодо виконання судових рішень»;
- 3-тя щорічна доповідь за 2009 рік про моніторинг виконання рішень Європейського суду з прав людини;
- Конвенція про захист осіб стосовно автоматизованої обробки даних особистого характеру (Серія європейських договорів № 108);
- Позиція Комісара з прав людини «Неповноцінне виконання судових рішень підриває довіру до національного правосуддя» (31 серпня 2009 року);
- конвенції Ради Європи стосовно виконання вироків та рішень про екстрадицію: Європейська конвенція про видачу правопорушників (Серія європейських договорів № 24) та Додаткові протоколи до неї (Серія європейських договорів № 86 та № 98), Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими особами або умовно звільненими особами (Серія європейських договорів № 51), Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків (Серія європейських договорів № 70), Конвенція про передачу засуджених осіб (Серія європейських договорів № 112) та Додатковий протокол до неї (Серія європейських договорів № 167);

а також судова практика ЄСПЛ з цих питань, зокрема:

- рішення у справі *Hornsby v. Greece* (19 березня 1997 року, № 18357/91);
- рішення у справі *Burdov v. Russia* No. 2 (15 січня 2004 року, № 33509/04);
- рішення у справі *Akashev v. Russia* (12 червня 2008 року, № 30616/05);
- рішення у справах *Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France* (28 жовтня 1999 року, № 24846/94 і наступні);
- рішення у справі *Cabourdin v. France* (11 квітня 2006 року, № 60796/00);
- рішення у справі *Immobiliare Saffi v. Italy* (28 липня 1999 року, Велика палата, № 22774/93);
- рішення у справі *Papon v. France* (25 липня 2002 року, № 54210/00);
- рішення у справах *Annoni Di Gussola and Desbordes and Omer v. France* (14 листопада 2000 року, № 31819/96, № 33293/96).

II. Загальні принципи

6. Виконання судових рішень повинно розумітись як набуття чинності судовими рішеннями, а також іншими судовими й несудовими присудами, які мають бути виконані. Виконання може включати присуд вчинити дію, утриматися від дії або сплатити суму, визначену судом. Це також може бути накладення матеріальних стягнень або вирок щодо ув'язнення.

7. Ефективне виконання обов'язкового судового рішення є основоположним елементом верховенства права. Подібне виконання є

суттєвим для забезпечення довіри суспільства до судової влади. Незалежність судової влади та право на справедливий суд (стаття 6 Конвенції) втрачають свою значимість у разі невиконання судового рішення.

8. Процедура виконання судового рішення має проводитись із дотриманням основоположних прав та свобод (статті 3, 5, 6, 8, 10, 11 Конвенції, захист даних тощо).

9. Судове рішення, яке підлягає виконанню, має конкретно та чітко прописувати обов'язки та права, яких воно стосується, щоб уникнути будь-яких труднощів при його виконанні².

10. Рішення ЄСПЛ свідчать про те, що в деяких випадках законодавча або виконавча влада намагались впливати на виконання судових рішень шляхом відмови чи відстрочення, або відмови від звернення до поліції. Законодавча або виконавча влада також втручались у справи, провадження по яких ще тривало, шляхом введення в дію положень, які часто визнавались такими, що мають зворотну дію, та такими, що відкриті до тлумачення, щоб змінити передбачуваний результат в одній чи кількох справах або запровадити нові можливості для їхнього перегляду³.

11. Зовнішнє втручання з боку виконавчої чи законодавчої влади шляхом запровадження законодавства, що має зворотну дію в часі, не повинно порушувати процес виконання судового рішення.

12. Саме поняття «незалежного» суду, зазначене в статті 6 Конвенції передбачає, що повноваження суду ухвалювати обов'язкові до виконання рішення не має бути предметом подальшого затвердження чи ратифікації цих рішень, а зміст рішення не повинен змінюватися несудовим органом, включаючи главу держави⁴. Відповідно, усі гілки влади мають забезпечити існування правових норм щодо незалежності судів на рівні Конституції чи на найвищому законодавчому рівні, причому конструкція цих норм має містити процедуру негайного виконання судових рішень та усувати втручання інших гілок державної влади, окрім виняткових випадків амністії та помилування в кримінальному праві. Призупинення виконання судового рішення можливе винятково на підставі іншого судового рішення.

---

² Див. рішення у справі *Privalikhin v. Russia*. ЄСПЛ підтвердив, що, вирішуючи питання обґрунтованості затримки у виконанні рішення, ЄСПЛ буде враховувати складність процедури виконання, поведінку заявника та представників влади, а також характер призначеної компенсації (див. також рішення у справі *Raylyan v. Russia*, № 22000/03, § 31, 15 лютого 2007 року).

³ Див. також рішення у справі *Immobiliare Saffi v. Italy*, 28 липня 1999 року, та інші 156 справ проти Італії; *Zielinski and Pradal and Gonzales and others v. France*, 28 жовтня 1999 року; *Cabourdin v. France*, 11 квітня 2006 року.

⁴ Див., наприклад, *Van de Hurk v. the Netherlands*, 19 квітня 1994 року; *Findlay v. the United Kingdom*, 25 лютого 1997 року, особливо § 77.

13. Виконання судового рішення не повинно затримуватись, окрім випадків, підстави для яких передбачені законом. Будь-яке відстрочення виконання може підлягати розгляду суддею.

14. Виконавчі органи не повинні мати повноважень оскаржувати або змінювати зміст судового рішення.

15. Процедура звернення стосовно виконання судового рішення має бути простою для відповідної сторони. Будь-які перешкоди, наприклад, надмірні витрати, мають бути усунені.

16. Виконання судових рішень має бути швидким та ефективним. Тому для виконання рішень мають надаватися необхідні фонди. Чітке правове регулювання повинно визначати наявні ресурси, уповноважені органи та відповідну процедуру щодо розподілу ресурсів.

17. Держави-члени мають передбачити існування прискореної чи невідкладної процедури виконання судових рішень у випадках, коли затримання виконання може завдати непоправної шкоди (деякі сімейні спори; справи, у яких відповідач ухиляється від виконання; справи про виселення; справи, у яких існує ризик пошкодження майна, тощо).

18. Задля реалізації суддями своїх завдань судова влада має бути наділена такими повноваженнями стосовно виконання судових рішень:

- розгляд скарги в разі невиконання судового рішення або зволікання з його виконанням певними органами; судді також мають залучатися за наявності порушень основоположних прав сторін по справі; в усіх випадках суддя має бути наділений правом присудити справедливую компенсацію;
  - розгляд скарги чи звернення до судді в разі порушення процедури виконання судового рішення;
  - розгляд суддею скарги, спрямованої на врегулювання спору стосовно виконання судового рішення та надання приписів органам державної влади та іншим відповідним органам стосовно виконання рішення; на заключному етапі саме суддя повинен застосовувати всі можливі заходи, щоб забезпечити виконання рішення;
- визначення та врахування прав та інтересів третіх осіб та членів сімей, включно з дітьми.

19. У деяких системах сторони можуть бути змушені виконувати судові рішення шляхом опосередкованого примусу, наприклад, шляхом застосування до них штрафів або запровадження правових норм щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності в разі відмови від виконання рішення суду. КРЄС вважає, що подібні заходи непрямого примусу, які в будь-якому разі повинні регулюватися законом або бути дозволені суддею в рамках судового рішення чи навіть додатковим судовим актом, є особливо важливими для виконання таких рішень: з невідкладних питань; з особливих питань, виконання яких не може бути замінено будь-яким іншим видом сатисфакції; у сімейних спорах, де застосування

прямого примусу може зашкодити інтересам дитині. З огляду на переваги опосередкованого примусу КРЄС рекомендує судам якнайширше застосовувати подібні заходи, які в більшості випадків забезпечують належне швидке виконання судових рішень.

20. На думку КРЄС, питання витрат на проведення виконання рішень має бути прозоро врегульовано, бажано законодавчими актами. Розмір винагороди виконавчим органам має залежати від характеру дій, що від них вимагаються, але необов'язково пропорційно співвідносити розмір винагороди з ціною позову. Розмір витрат на виконання рішення має визначатися судом у разі виникнення спору.

21. З метою гарантування доступу до правосуддя, заявникам, які не мають змоги сплатити збори за процедуру виконання рішення, мають бути запропоновані альтернативна правова допомога або інші умови розрахунку (за державний кошт або зменшення розміру збору).

22. Надзвичайно важлива умова відповідності процедур виконання судових рішень принципу верховенства права передбачає включення даних про виконання рішень до систем оцінювання правосуддя та до інформації про судову систему, яка надається користувачам судових послуг, суспільству та ЗМІ, як це передбачено у Висновку КРЄС № 6 (частини А та С).

23. КРЄС рекомендує судовим радам чи іншим відповідним незалежним органам регулярно оприлюднювати звіти про ефективність виконання судових рішень, включаючи дані про затримки виконання та їх причини, а також про різні методи виконання рішень. Спеціальний розділ має включати інформацію про виконання рішень у справах проти державних підприємств.

III. Роль суддів у виконанні судових рішень у цивільних справах

24. Для виконання судового рішення не потрібно розпочинати нове провадження, а процедури виконання не повинні вести до повторного відкриття справи та оцінки змісту первинного судового рішення. Проте суддя може мати повноваження призупиняти чи відкладати виконання рішення за наявності у сторін певних обставин, наприклад, відповідно до статті 8 Конвенції.

25. Задля дотримання верховенства права та збереження довіри сторін до судової системи заходи з виконання рішень мають бути пропорційними, справедливими та ефективними. Наприклад, відстеження майна відповідачів та накладення арешту на нього мають бути проведені максимально ефективно, з урахуванням відповідних положень стосовно захисту прав людини, персональних даних та можливості судового перегляду.

26. Коли сторони можуть вільно розпоряджатися своїми правами і коли сторони спільно досягають правомірної мирової угоди щодо виконання рішення, не повинно існувати правових норм, які б унеможливлювали набуття чинності такої угоди.

27. Під час виконання рішення основоположне право на захист даних повинно узгоджуватися із можливістю використання інформації, яка

міститься в базах даних стосовно активів боржників. Це вимагає ретельного правового регулювання процедури та наявності санкціонування згоди на доступ до бази даних задля гарантування ефективного та повноцінного виконання судового рішення й запобігання будь-яким зловживанням. Усі державні органи, відповідальні за формування баз даних, які містять інформацію, необхідну для ефективного виконання рішень, повинні бути зобов'язаними надавати цю інформацію суду.

28. Повторне використання інформації стосовно активів відповідача в наступних провадженнях за участі того ж самого відповідача як сторони по справі має бути чітко й однозначно врегульовано законодавством (установлення суворих строків щодо збереження даних тощо). Задля згаданого повторного використання інформації мають існувати всі процесуальні підстави, які є підґрунтям для початку процедури виконання судового рішення.

IV. Роль суддів у виконанні судових рішень в адміністративних справах

29. КРЄС вважає, що більшість принципів, які було визначено щодо виконання рішень у цивільних справах, також можна застосовувати, з відповідними змінами, до виконання судових рішень в адміністративних справах, причому виконання судового рішення може стосуватися як приватних осіб, так і державних інституцій.

30. Утім, існують деякі особливості в процедурі виконання судових рішень проти державних підприємств. Ці особливості можуть виникати як в адміністративних, так і в цивільних спорах.

31. По-перше, КРЄС вважає, що в державі, яка керується верховенством права, передусім державні підприємства зобов'язані визнавати судові рішення в першу чергу та виконувати їх якнайшвидше, відповідаючи своєму статусу. Сама думка про те, що державна установа відмовляється поважати рішення суду, підриває концепцію верховенства права.

32. Велика кількість справ, що надійшли до ЄСПЛ, стосуються невиконання судових рішень органами публічної влади. Держава має визнавати судові рішення, винесені не на її користь, без затримання та не змушуючи заявників удаватись до процедури примусового виконання. ЄСПЛ неодноразово задовольняв заяви осіб, які або не використовували ці процедури, або були змушені до них вдатись, мотивуючи це тим, що «особа, на користь якої винесено обов'язкове до виконання рішення проти держави в результаті успішного розгляду справи в суді, не повинна звертатися до процедури примусового виконання задля виконання цього рішення»⁵.

33. Коли звернення до примусового виконання є необхідним, держави мають запровадити в національному законодавстві можливість проведення

---

⁵ Див. рішення у справі *Koltsov v. Russia*, 24 лютого 2005 року, § 16; див. також рішення у справі *Petrushko v. Russia*, 24 лютого 2005 року, § 18; рішення у справі *Metaxas v. Greece*, 27 травня 2004 року, § 19.

кримінального та дисциплінарного переслідування посадових осіб, з вини яких відбувається невиконання чи затримання виконання рішень, а також вирішити питання цивільної відповідальності цих посадових осіб.

34. Держави мають відшкодувати будь-які додаткові витрати, спричинені вищезгаданим невиконанням чи затриманням виконання рішень. Акти посадових осіб, які є причиною затримання виконання чи невиконання рішення, мають завжди переглядатися в судовому порядку.

35. Втручання законодавчих органів у процес виконання рішення, який триває, є недопустимим, особливо коли боржником є юридична особа публічного права.

36. Процедура виконання судового рішення в адміністративних справах здійснюється тими ж виконавчими органами й на підставі тих же принципів, що і процедура виконання рішень стосовно осіб приватного права. Судді не повинні мати обмежень у застосуванні однакових правових норм стосовно призначення стягнення внаслідок затримання виконання рішення (індексація, загальний розмір процентної ставки, конкретна сума відшкодування, інші стягнення)⁶.

37. Судові рішення стосовно рішень адміністративного органу щодо заборони іноземній особі залишатися на території держави зазвичай стосуються питання можливого видворення іноземної особи. У цьому розумінні видворення є виконанням рішення державного органу влади. КРЄС вважає, що з метою забезпечення ефективного судового перегляду держави не мають позбавляти суд можливості розглядати питання прийнятності видворення в остаточних чи проміжних рішеннях у відповідних актах органів адміністративної влади.

V. Роль суддів у виконанні судових рішень у кримінальних справах

38. У кримінальних справах дотримання принципу верховенства права вимагає повного виконання покарань та штрафів, незалежно від виду ухваленого вироку. Так, держави-члени мають утримуватися від поширення практик, які призводять до призначення незначних покарань, що насправді не

---

⁶ Подібна компенсація також є прямою вимогою Конвенції (зокрема, статті 1 Протоколу № 1). Відповідно до позиції ЄСПЛ один лише факт, що органи влади виконали рішення, не може автоматично позбавляти заявника статусу постраждалого, якщо не було запропоновано відповідного відшкодування шкоди за затримання виконання рішення (див., наприклад, рішення у справі *Petrushko v. Russia*, 24 лютого 2005 року, § 15). При визначенні розміру відповідної компенсації, виплаченої внаслідок затримання виконання, мають враховуватись різні обставини для відшкодування різниці між присудженою судом сумою та сумою, насправді виплаченою кредитором (див., наприклад, рішення у справах *Akkus v. Turkey*, 9 липня 1997 року, *Angelov v. Bulgaria*, 22 квітня 2004 року, *Eko-Elda Avee v. Greece*, 9 березня 2006 року). Також можна вимагати компенсації за завдані нематеріальні збитки (див., наприклад, рішення у справі *Sandor v. Romania*, 24 березня 2005 року). Не можна визнавати відсутність відповідальності держави за затримання виконання рішення за вищезгаданих обставин на підставі неможливості встановлення вини чи помилки з боку органів влади (див. рішення у справі *Solodyuk v. Russia*, 12 липня 2005 року, § 16).

виконуються внаслідок обмеженого бюджету, переповненості в'язниць чи з огляду на недоцільність. У результаті такої практики підривається авторитет судових рішень і, як наслідок, сам принцип верховенства права.

39. Покарання може застосовуватись у вигляді ув'язнення, накладення штрафу або іншого стягнення (наприклад, позбавлення права керування транспортними засобами, заборона займатись певною діяльністю тощо). За загальним правилом, фактичне виконання цих покарань не належить до питань, які вирішує суддя; подібні заходи повинні здійснюватись прокурорами, правоохоронними органами або іншими відповідними адміністративними органами. Для виконання цих обов'язків суддею чи іншим компетентним органом можуть призначатися державні чи приватні уповноважені особи, такі як, наприклад, судові пристави. У будь-якому випадку, здійснення цих повноважень та виконання кримінальних покарань мають прямий вплив на особисті права. Завдання судді полягає в захисті та забезпеченні цих прав у рамках виконання судових рішень.

40. Поняття ув'язнення може розглядатися у двох різних аспектах. Перший пов'язаний з умовами виконання вироку, як то тривалість та спосіб виконання, що може включати питання пом'якшення вироку, умовно-дострокового звільнення, часткового обмеження волі або умовного звільнення під судовим наглядом або наглядом із застосуванням електронних засобів. Другий аспект стосується фізичного чи психологічного стану або наслідків ув'язнення, що може спричинити питання законності самого ув'язнення, або умов ув'язнення.

41. У деяких державах-членах суд визначає умови виконання вироку. В інших державах-членах цим займається комісія з умовно-дострокового звільнення або інші адміністративні органи. В обох випадках реалізація цих заходів повинна відбуватись у рамках справедливої процедури та бути предметом судового контролю чи перегляду.

42. Будь-які зміни умов чи місця ув'язнення, наприклад, поміщення до психіатричного закладу через психічне захворювання ув'язненого, мають передбачати право на оскарження рішення чи на його судовий перегляд.

43. Будь-яке обмеження свободи завжди має здійснюватись із урахуванням статей 3 та 8 Конвенції. Особа, затримана правоохоронними органами, або засуджена до ув'язнення ні в якому разі не повинна піддаватись нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню. Упродовж усього строку тримання особи під вартою людська гідність має бути захищена. Вимоги статті 8.1 Конвенції (повага до приватного та сімейного життя) також повинні враховуватись відповідно до положень статті 8.2 Конвенції (можливість втручання органів влади). Обов'язком судді є захист та відстоювання цих прав та гарантій, які мають застосовуватись кожною державою-членом.

44. У деяких державах-членах суддя, за своєю посадою, здійснює контроль за умовами ув'язнення. В інших державах-членах суддя не має таких

повноважень за своєю посадою. Незалежно від діючої системи законодавство кожної держави-члена повинно надавати засудженій особі, його чи її адвокату, а також прокурору право звернутися до суду у випадку, коли умови ув'язнення порушують фундаментальні права, гарантовані статтями 3 та 8 Конвенції. Законодавство також повинно передбачати механізми, що дозволять незалежним адміністративним органам здійснювати нагляд за умовами ув'язнення та, у разі потреби, звертатися до ЄСПЛ.

45. Контакти між суддею та органами, що відповідають за виконання вироків (Міністерство юстиції, органи пенітенціарної служби, соціальні служби, начальники в'язниць), здебільшого мають обмежуватись обговоренням спірних питань виконання — як у випадках, якщо до цих органів надходять запити про умови тримання під вартою або порядок виконання покарання, а також якщо до них надходять запити про надання висновку щодо порядку виконання покарання. У цих випадках суддя має вчинити всі необхідні дії для отримання потрібної інформації від органів влади. Ці органи влади повинні також зібрати та надати відповідну інформацію сторонам, які мають запити щодо будь-яких спірних питань.

46. Виконання покарань, не пов'язаних з обмеженням волі, може стосуватися майна (наприклад, штрафи, відчуження чи закриття підприємства) або особистих прав (таких як заборона користуватися певними правами, позбавлення права керування транспортними засобами). Усі подібні питання можуть породжувати питання юридичного характеру. Засуджена особа повинна мати право звернутись до суду з вимогою розгляду будь-яких спорів, що виникають із цих питань.

47. Також слід забезпечити проходження суддями, які пов'язані з питаннями виконання покарань, спеціального навчання, яке дозволить їм чітко розуміти всі правові, технічні, соціальні та особистісні аспекти цього процесу. До розроблення програми та проведення цього навчання мають залучатись усі органи та служби, які беруть участь у процесі виконання рішення, включаючи суддів, прокурорів, представників міністерств, співробітників та керівництво в'язниць, начальників установ виконання покарань, а також соціальних працівників, адвокатів та інших осіб.

VI. Роль суддів у виконанні судових рішень на міжнародному рівні

1. Виконання рішень Європейського суду з прав людини

48. У Висновку № 9 КРЄС окреслила своє бачення ролі судді в процесі виконання судових рішень, прийнятих міжнародними органами, особливо ЄСПЛ. Зокрема, у ньому визначається, яким чином суддя має дотримуватися судової практики Європейського суду з прав людини.

49. Коли ЄСПЛ зобов'язує державу виплатити компенсацію у випадку невиконання рішення ЄСПЛ, особа, якій було присуджено компенсацію, має право вимагати виконання рішення національним судом, без внесення змін до заходів, які було визначено на наднаціональному рівні.

2. Міжнародна співпраця та транскордонне виконання судових рішень

50. Нині, коли правосуддя характеризується зростаючою мобільністю та розвитком міжнародних зв'язків, пріоритет має надаватись розробці й розвитку сфери правосуддя, яка була б спільною для європейських громадян, шляхом усунення будь-яких існуючих перешкод у реалізації їхніх прав. Так, судові рішення мають безперешкодно визнаватися та виконуватись іншими державами-членами.

51. Принципи взаємної довіри та визнання, при повазі до розмаїття національних систем, є наріжними каменями побудови європейського правового простору. Взаємне визнання передбачає, що рішення, винесені на національному рівні, є чинними в інших державах-членах, зокрема, в їх правових системах. Тому слід активізувати обмін фахівцями у сфері права. Різні фахові мережі мають зміцнюватись та удосконалюватись, посилювати одна одну та узгоджувати діяльність між собою.

52. Для всіх суддів та прокурорів слід запровадити систематичне навчання на європейському рівні; вони мають брати участь у навчальних проектах та програмах обміну іншими країнами. Крім того, повинні бути розроблені програми дистанційного навчання (електронне навчання) та матеріали традиційних форм навчання для надання вказівок представникам юридичної професії стосовно роботи з європейськими механізмами захисту прав людини (відносини з ЄСПЛ, Судом Європейського Союзу, використання інструментів взаємного визнання та судової співпраці, порівняльне право тощо).

а. У цивільних і адміністративних справах

53. Рішення в цивільних справах мають виконуватись безпосередньо і без будь-яких подальших проміжних процедур. Тому слід поступово та обачно наближатись до виключення положень про екзекватуру з окремих судових рішень у цивільних і кримінальних справах.

54. Тим часом швидкість проведення процедур та ефективність виконання судових рішень мають бути покращені шляхом удосконалення міжнародних угод стосовно призначення та виконання запобіжних та тимчасових заходів.

55. При цьому взаємне визнання може поширюватися на сфери, на які досі не поширюється дія європейського права та які є незамінними в повсякденному житті, такі як спадщина та заповіти, режим спільної власності подружжя та майнові наслідки розлучення.

б. У кримінальних справах

56. У кримінальних справах міжнародне співробітництво охоплює численні сфери. Як приклади можна навести відбуття покарання у країні походження, якщо покарання визначено судовим рішенням іншої країни, запиту про екстрадицію, європейський ордер на арешт, визнання судових рішень у кримінальних справах, судове співробітництво тощо.

57. Виконання рішень іноземного суду повинно здійснюватися відповідно до конвенцій між державами та ґрунтуватися на взаємній довірі до судової системи кожної з них. Суддя в державі, де виконується рішення, повинен мати відповідну довіру. Так, суддя не може змінити чи оскаржити рішення судді країни походження. Суддя не може відмовитися від виконання рішення на інших підставах крім виняткових, передбачених конвенцією між країною, де виконуватиметься рішення, і країною походження, або коли рішення суперечить основоположним правам особи.

58. Тим не менше, при проведенні процедури передачі засуджених осіб суддя може адаптувати покарання, накладені суддею іноземної держави, якщо подібна можливість передбачена конвенцією, обов'язковою для задіяних держав.

VII. Висновки

- A. Ефективне виконання обов'язкового судового рішення є основоположним елементом верховенства права. Ефективне виконання забезпечує довіру суспільства до судової влади. Незалежність судової влади та право на справедливий суд нівелюються через невиконання судового рішення.**
- B. Саме поняття «незалежного» суду, зазначене статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, передбачає, що повноваження суду виносити обов'язкове до виконання рішення не можуть бути предметом узгодження й ратифікації рішення чи зміни його змісту несудовим органом, включаючи главу держави.**
- C. Усі гілки державної влади мають забезпечити, щоб правові норми, які передбачають незалежність судів та які закріплено в конституціях або на найвищому законодавчому рівні, тлумачилися таким чином, аби вимагати своєчасного виконання судових рішень без втручання інших гілок влади держави, за винятком амністії чи помилування у кримінальних справах. Призупинення виконання рішення можливе лише у зв'язку з винесенням іншого судового рішення.**
- D. Відкладення виконання судового рішення є неможливим, окрім як з підстав, передбачених законом. Будь-яке відстрочення виконання повинно підлягати розгляду суддею. Виконавчі органи не повинні мати повноважень стосовно заперечення чи зміни певних позицій судового рішення.**
- E. У кримінальних справах державам слід утримуватися від поширення застосування практики призначення незначних покарань, які насправді не виконуються.**
- F. КРЄС вважає, що в державі, яка керується верховенством права, публічні органи насамперед зобов'язані поважати судові рішення та оперативно виконувати їх як частину своїх посадових обов'язків.**

Сама думка, що державний орган може відмовитися від виконання рішення суду, підриває поняття верховенства права.

- Г.** Виконання судових рішень має бути справедливим, швидким, ефективним та пропорційним.
- Н.** Процедура ініціювання виконання рішення має бути простою. Слід усунути будь-які перешкоди для цього, наприклад, надмірні витрати.
- І.** Усі процедури виконання рішення мають здійснюватись із дотриманням основоположних прав та свобод, визнаних Конвенцією й іншими міжнародними документами.
- Ј.** Позбавлення волі повинно здійснюватись з дотриманням прав, передбачених статтями 6 і 8 Конвенції, з урахуванням положень, закріплених у статті 8.2 Конвенції. Завданням судді є захищати та відстоювати ці права.
- К.** Незалежно від того, чи належать вибір умов виконання покарання до повноважень судді, чи до повноважень комісії з умовно-дострокового звільнення або адміністративного органу, реалізація цих заходів повинна відбуватись у рамках справедливої процедури та бути предметом судового контролю чи перегляду.
- Л.** Принципи довіри та взаємного визнання є наріжними каменями побудови європейського правового простору. Взаємне визнання передбачає, що рішення, винесені на національному рівні, є чинними в інших державах-членах, зокрема, в їхніх правових системах. Тому слід активізувати обмін фахівцями у сфері права. Різні фахові мережі мають зміцнюватись та удосконалюватись, а також узгоджувати діяльність між собою.
- М.** КРЄС рекомендує судовим радам або іншим відповідним органам регулярно оприлюднювати звіти про ефективність виконання рішень. Окремий розділ звіту має бути присвячений виконанню судових рішень, винесених не на користь державних органів.